

des de la torre del *farell* de Montjuhic» en dos pasatges dels *N. Ardiis*, del S. xv (*DAG.*). *Farell* com a NL és conegut i freqüent, entre altres el gran turó que domina Caldes de Montbui. No haurà tingut ni existència llegendària el gegant que Joan Amades (BDC xv, 43; xviii, 219) suposa habitant a Caldes de Montbui: es tracta sens dubte d'una ridícula invenció rondallística del mateix Amades o d'algun altre collector del seu temps, més impostor que folklorista, a pretext del NL.

Fara, en tot cas aquest hapax del *Libre de Coch* de Robert de Nola està mal escrit, puix que és «lo fara», masculí: o bé hem d'entendre *farà* (o *farrà*) o bé mirar-ho com una grafia imperfecta i oriental de *farre* (comparable a *ferre=ferro*), amb el sentit de 'farro' (ll. FAR, FARRIS): segurament això últim.

FARAD, del nom del físic anglès Faraday († 1867). □ 1.ª doc.: c. 1925, addicions d'EdFontserè al marge del seu *DOrt*.

DERIV.: *Faràdic* (id.). *Faraditzar*, *-ació*.

Farallana, V. *faramalla*

FARALLÓ, 'escull elevat i penya-segat prop de la costa o un tros mar endins', de *FARALIONE metàtesi del gr. *φαλαριών*, participi actiu del verb *φαλαριᾶν* 'estar cobert de blanca escuma'. □ 1.ª doc.: c. 1780, mapa Despuig de Mallorca (*fareyó*, com a nom dels dos illots que hi ha prop de Cala Ferrera, vora Portocolom=*faralló* del mapa Mascaró); però el mot ja existia en català a la primera meitat del S. xv, car de nosaltres el prengué el castellà on es documenta ja c. 1440, i sovint des de 1493 i 1590.

La figura de Maragall, després de dir-li eloqüents paraules perquè torni a la pàtria, quan s'apareix al seu gran deixeble Josep Pijoan, en una ciutat portuària, acaba: «—Vés-te'n fill meu! -- / I encara el vaig sentir quan travessava / l'estret de mar, per entre els *farallons*: / el far a dalt la roca, enlluernava, / pro vaig sentir un gran crit, allà, en el fons!»¹ (1930).

Els dos de vora Portocolom són el *faró* de Cala Ferrera i el *d am frát*; en el mateix terme hi ha també *es fareyó dè sà bóka*, a la boca del Port de Felanitx, que crec que es refereix al que hi ha al costat de l'entrada del port (1957). És sabut el caràcter evanescent de la *í* (< *yí*) en la pronúncia mallorquina, caràcter molt marcat a certs sectors de la costa oriental de l'illa, en particular Felanitx, Cala Rajada, etc. A Cala Rajada *es fareyó de Capdepera* és un escull o illot alt d'uns 6 a 8 i potser 10 metres, segons els costats, i de no més amplada; en aquest terme hi ha també *es fareyó d'Aubarca*, *es fareyó des Moro*, *es fareyó des Matzòc* i d'altres, que el mariner em descriu un per un, en forma semblant a la del primer, insistint que, en canvi, si emergeix poc de l'aigua, en diuen *una tenassa* (1969); notem que allà pronunciaven *tàt* per 'tallat'. Donant la volta a l'illa de Cabrera sento que la gent de la barca anomenen «aquell *fareyó*», i preguntant al de l'ar-

jau què volia dir, contestà que «un freu petit», però és perquè acabàvem de passar per entre dos penyals aïllats (1964). «Es *fareyó d'Avant*» i la «Punta des *fareyó*» a Capdepera (1964). A la costa de la península d'Àlcúdia m'anomenaren *es fareyó*, que identifico amb la roca dins de l'aigua que marca el mapa Mascaró a 7H6 (1963).

No és cosa privativa de Mallorca, sinó de pertot o quasi; fins molt enllà de la terra valenciana, ja tombat el cap de la Nau, m'ensenyen davant Moraira un «*faraló*», articulat amb les dues *a* pretòniques ben llamants (1963). A la costa del Principat és sobretot un mot de la part Nord, si bé el *DAG.* en localitza un en el moll de Tarragona i la definició d'Amades i Roig (BDC xiv, 28 i 88) es deu referir a la Costa Brava, cap a Blanes o no gaire més al Nord. Jo, però, només ho tinc anotat de les costes empordaneses, on, segons la fonètica local, la palatal resta *l*; i a Colera ho sento amb el vocalisme correcte i etimològic; on, enfront del Cap de Ras, em signen uns *farelions* sense nom (1958).

Per aquelles latituds, està més propagada la forma amb dilació vocàlica (ajudada per l'etim. pop. *fora*: car els farallons són sempre una mica mar enfora): *foralló* (pron. *furəló*). A la península del Cap de Creus són quasi innombrables, i en compto una trentena, amb aquest nom genèric, en una llista de senyes del patró B. Batlle, dels anys 1882 i ss., també a la posterior dels patrons Costa i Pujol: semblen ser més o menys elevats la gran majoria, si bé en un sol cas, adverteixen com a cosa extraordinària que *La Francesca* és «un *faralló* de dos pams, la mar el tapa», però ja res d'això en els *Forallons d'En Domingo*, etc., ni en els que vaig veure jo mateix a Cadaqués fent l'enquesta de 1964. En fi a Portbou veig els *farelions d'En Xirau* no gaire al SE. del poble (1958).

Com es veu, doncs, va ben mal informat Rohlfs (en això com en altres coses que diu ara), en assegurar que el mot no és viu com apellatiu en català.² Vaig publicar l'etimologia grega en un treball meu de 1941 (*AIRC* i, 10-11, 26) i vaig ampliar-ho en el *DCEC* i *DECH*, s. v. *farallón*. Inútil repetir ací la demostració. Com desenrotllava amplament en aquells treballs, el castellà de la gent marinera va propagar l'ús del nostre mot a les costes de l'Amèrica espanyola i, per un fet allí molt exemplificat, a grans penyals de l'interior. Vegeu-ho allà. Em recordo, però que el meu mestre inoblidable Carles Riba, sapientíssim hehenista (el més sòlid valor que en aquest camp ha tingut Catalunya), que havia llegit la meua etimologia de 1941, en retornar jo a Catalunya per primer cop el 1952, m'ensenyava exultant un passatge de Licofron i el de la Il·lada on apareix el verb *φαλαριᾶω* (jònic-ηριᾶω).

En publicar-la per primer cop tenia jo un vague sentiment d'haver ja vist en alguna banda la indicació d'aquesta etimologia; vaig cercar, per citar el primer autor, la font d'aquesta reminiscència, i fou en va (era a l'Argentina), tant que vaig quedar en dubte si realment ho havia llegit en cap romanista, i no tot traduint Teofrast, Arquíloc i Teòcrit, el 1927, sota la guia del